

# POLSKIE PISMO ENTOMOLOGICZNE

BULLETIN ENTOMOLOGIQUE DE LA POLOGNE

T. VI.

1 grudnia 1927.

Zesz. 1-2.

Profesor Zygmunt Atanazy Mokrzecki

Rys biograficzny

skreślił

Dr. K. STRAWIŃSKI.

*Obszerny świat owadów to pełny  
czynnik, wpływający na życie ca-  
łej roślinnej szaty naszej ziemi.  
Prof. Zygmunt Mokrzecki*

Urodził się w majątku swego ojca Dzitryki, pow. Lidzkiego ziemi Wileńskiej z ojca Aleksandra i matki Kamili z Narbutów Maszewskiej w dniu 2 maja 1865 r. Średnią szkołę ukończył w Wilnie. Leśny Instytut skończył w Petersburgu (1890), gdzie studjował entomologję u profesora N. Chołodkowskiego. Po ukończeniu Instytutu studjował zoologję i entomologję na Uniwersytecie w Charkowie u profesora A. Brandta, profesora W. Reinhardta oraz innych. W 1892 r. rozpoczął swoją wieloletnią i płodną pracę naukową rozprawą p. t. „Opis lasów sosnowych powiatu Iziumskiego gub. Charkowskiej w związku z inwazją barczatki (*Gastropacha pini* L.)“. W 1893 r. wskutek szalonej inwazji szkodników na południu Rosji i na Krymie, gdzie naprz. w r. 1892 w powiecie Teodozyjskim pluskwia *Eurygaster maurus* F. zniszczył 23.000 ha. pszenicy, Ziemstwo Taurydzkie utworzyło pierwszą

placówkę entomologa gubernjalnego. Placówkę ową objął Z. Mokrzecki i pozostawał na niej w ciągu 25 lat.

Pierwszy wprowadził on na Krymie metody amerykańskie, stosowane do zwalczania szkodliwych owadów i przystosował te metody do miejscowych warunków. Rezultaty owej pionierskiej a trudnej pracy po kilku latach dały się już odczuć: z Krymu wyszła idea ochrony roślin przed szkodnikami i została zrealizowana. Odpowiednie placówki zaczęły powstawać w Chersoniu (prof. J. Paczowski, 1907), w Kijowie, Charkowie, Kiszyniowie i t. d., całą siecią pokrywając Rosję. Przed wojną wszechświatową entomologiczno-fitopatologicznych zakładów było 55, obecnie zaś otwarto ich naogół nie mniej niż 100. O organizacji instytucji stworzonej przez prof. Z. Mokrzeckiego znany entomolog amerykański Dr. L. O. Howard (Washington), który zwiedzał Krym w r. 1907, już wówczas pisał: „Mokrzecki is the director of the museum of natural history in Simferopol, an institution which he has built up by his own labors. He has conducted many investigations in economic entomology and has published a number of papers of value. Entirely through his influence the Crimea, a most fertile country, in which great attention is devoted to fruit growing, was perhaps the earliest locality in Europe where American ideas in economic entomology were introduced. It was most interesting to walk, as I did on several occasions, through enormous orchards and see everywhere American spraying machinery, and see the crops in as good condition as they could possibly be found in the most up-to-date region in the United States“. (L. O. Howard. The recent progress and present conditions of economic Entomology. The Seventh International Zoological Congress. Boston Meeting, August 19—24. 1907).

Jednocześnie z obszerną pracą badawczo-doświadczalną, która objęła cały kraj od lewego brzegu Dniepru poprzez historyczne „Dzике Pola“ do stóp Czatyrdahu i do Morza Czarnego i od Dniepru do Morza Azowskiego, Z. Mokrzecki skrzętnie gromadził okazy ciekawej fauny Krymskiej, przepięknej flory, oraz okazy geologiczne i mineralogiczne, tworząc stopniowo Muzeum Przyrodnicze.

Owo Muzeum Przyrodnicze, zawierające wszelkie gatunki ssaków i ptaków, płazów, ryb oraz liczne zbiory owadów, a także

ciekawe okazy paleontologiczne, minerały i zielniki, miało na celu kilka zadań: 1) Zaznajomienie szerszych kół publiczności oraz szkół z przyrodą kraju; 2) naukowe opracowanie zbiorów; 3) badania naukowe przeważnie z zakresu entomologii. Do Muzeum przyjeżdżało corocznie wielu młodych przyrodników; było więc ono tą „stepową stacją“, podobnie jak „Morska biologiczna stacja“ w Sewastopolu. W przeciągu 25 lat kierownictwa Muzeum przez Z. Mokrzeckiego, wyszło z niego nie mniej niż 100 pracowników naukowych, którzy dzisiaj zajmują wybitne stanowiska, a którzy często zaczęli pracować, zbierać chrząszcze lub motyle, będąc jeszcze uczniami gimnazjum.

I dziś jeszcze po burzach wojny światowej i rewolucji, kiedy instytucje naukowe upadły, o Muzeum przyrodniczem w Symferopolu piszą: „Chociaż Muzeum obecnie utraciło swój charakter naukowo-badawczego ośrodka i naogół życie twórcze w nim zamarło, pomimo to pozostaje ono jednym z lepszych Muzeów S. S. S. R.“ (Bul. de la Société des Naturalistes et des Amis de la Nature en Crimée T. VIII. 1926 p. 149). Muzeum Taurydzkie posiada cały szereg typów nowych gatunków ssaków, owadów etc., które zostały zgromadzone przez Mokrzeckiego i jego współpracowników.

W roku 1910 Z. Mokrzecki zainicjował i zorganizował Towarzystwo Krymskie przyrodników i miłośników przyrody (La Société des Naturalistes et des Amis de la Nature en Crimée), był prezesem Towarzystwa i redaktorem „Bulletin“-ów, gdzie się grupowały prace fizjograficzne o Krymie, przeważnie na podstawie materiałów zgromadzonych w Muzeum.

Sadownictwo i uprawa latorośli winnej odgrywa na Krymie poważną rolę w ekonomicznym życiu całego kraju, a miały one naówczas mało podstaw doświadczalno-naukowych; przeto Z. Mokrzecki, dobrze obeznany z miejscowymi warunkami, wniósł projekt do Min. Roln., poparty przez Tow. Ogrodnicze w Symferopolu i przez Gubernjalne Ziemstwo o konieczności utworzenia Pomologicznej Stacji Doświadczalnej. Projekt ów został zatwierdzony przez „Dumę Państwową“ w 1912 r. i w roku 1913 Z. Mokrzecki podjął się organizacji Stacji Pomologicznej w b. pałacu i ogrodzie ks. Woroncowa pod Symferopolem. Stacja posiadała zakłady: pomologiczny, chemiczny, entomologiczny, fitopatologiczny, meteorologiczny, oraz ogród aklimatyzacyjny i szkołę

ogrodniczą. Pomologiczna Stacja na Krymie stała się ośrodkiem, gdzie się grupowało dużo wybitnych specjalistów i skąd wyszedł szereg prac doświadczalno-naukowych<sup>1)</sup>.

W okresie organizacji Taurydzkiego Uniwersytetu (1916 do 1917) Z. Mokrzecki przyjmował czynny udział w utworzeniu Agromonomicznego fakultetu, oraz został wybrany na profesora entomologii i utworzył gabinet entomologiczny.

W roku 1917, gdy wybuchła rewolucja w Rosji, Z. Mokrzecki wraz z prof. botaniki N. Kuzniecowskim zorganizowali związek naukowych zakładów i stowarzyszeń (l'Association scientifique de la Tauride), mający na celu ochronę cennych naukowych instytucyj przed pożogą, wspólne zaznajamianie się z programem działalności poszczególnych instytucyj, popieranie ich wniosków i urządzenie naukowych zjazdów przedstawicieli owych instytucyj. Z. Mokrzecki został wybrany prezesem biura Wykonawczego Asocjacji, do której przyłączyło się przeszło 50 instytucyj (np. Uniwersytet Taurydzki, Morska Stacja biologiczna, Centralna stacja Meteorologiczno-morska w Sewastopolu, Muzea przyrodnicze i starożytności etc.). W przeciągu 4 lat Z. Mokrzecki, będąc prezesem Biura Wykonawczego Asocjacji, zwołał 5 naukowych zjazdów. Ostatni zjazd był zakończony w przeddzień wyjazdu Mokrzeckiego z Krymu 20–28 października, 1920 r.

Po wyjeździe z Krymu do Konstantynopola prof. Z. Mokrzecki otrzymał zaproszenia z Ameryki, Serbji i Bułgarji. W roku 1921 objął posadę państwowego entomologa w Bułgarji, gdzie głównie był zajęty badaniem róż olejodajnych (Południowa Bułgarja) oraz wprowadzeniem nowych metod zwalczania szkodników. W roku 1921 na zaproszenie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego powrócił do kraju i dnia 1 stycznia 1922 r. objął katedrę Ochrony lasu i Entomologii S. G. G. W.

Na pracownię przeznaczono mu lokal w Skierniewicach w byłym carskim pałacu, który wówczas nie był jeszcze zupełnie odrestaurowany, więc profesor nie mógł normalnie rozpocząć pracy, jednak już w lutym tegoż roku udał się do Puszczy Białowieskiej i rozpoczął akcję walki z kornikami tych lasów, która trwała do r. 1924, kiedy to inwazja była uznana za zlikwidowaną

<sup>1)</sup> Z. Mokrzecki. „Salgirskaia Opytnaja Płodowodstvennaja Stacija“. Zapiski Simferopolskago Otdiela Imperatorskago Rossijskago Obszczestwa Sadowodstwa, 1916, Symferopol. Także jako oddz. broszura.

i trzeba było nadal prowadzić już tylko kontrolę nad tym groźnym szkodnikiem. Kierownictwo kontroli zostało przez Departament Leśny Min. Roln. powierzone prof. Mokrzeckiemu, który objął stanowisko eksperta w sprawach ochrony lasu przed szkodnikami.

W b. Pałacu w Skierniewicach założył on pracownię entomologiczną, poświęcając się nadal nie tylko wykładom dla studentów wydziału leśnego, ogrodniczego i rolniczego S. G. G. W., lecz prowadząc badania na terenie Polski, organizując szereg akcji zwalczania szkodników występujących masowo oraz w razie potrzeby udzielając porady rolnikom i leśnikom i kierując samem tępieniem szkodników na miejscu.

Interesując się nie tylko nauką stosowaną, lecz będąc zwołanym faunistą założył on przy swojej pracowni w Skierniewicach muzeum zoologiczne, ściśle krajowe, by zapoznać szersze masy ludności z fauną kraju, a pracującym naukowo dać możliwość opracowania w przyszłości nagromadzonych zbiorów.

W r. 1922, gdy w Wileńszczyźnie wystąpiły gąsienice motyla *Plusia gamma* na lnieniu, Mokrzecki zajął się zbadaniem, oraz zwalczaniem tego szkodnika i jego biologję ogłosił drukiem.

W r. 1923 z powodu groźnej inwazji korników w Tatrach rozpoczął M. w połowie czerwca akcję zwalczania ich, co trwało do r. 1925. Dla celowego przeprowadzenia tej walki w Tatrach, postanowił wciągnąć do wspólnej akcji naszych sąsiadów Czechów. Rezultatem jego usiłowań było porozumienie z Czechami w sierpniu 1925 r.

W związku z masowem wystąpieniem gąsienic *Panolis flammea* — sówki chojnowki na Pomorzu w r. 1922—1924, odbył M. podróż na Pomorze jakoteż do lasów Augustowskich i zorganizował walkę ze szkodnikami zapomocą proszków trujących, wysypywanych z samolotów. Przy udziale wielu specjalistów z różnych dziedzin wiedzy przyrodniczej M. pokierował walką samolotową na Pomorzu w czerwcu 1925 r. przeciwko gąsienicom mniszki. Drugi raz opylanie było zrobione w lipcu tegoż roku. Rezultatem zainteresowania się tym szkodnikiem było opracowanie monograficzne *Panolis flammea*; praca owa niedługo ukaże się w druku.

W latach 1923—24 zaczęły zagrażać swem występowaniem na zbożach muchy. By zwalczyć je, należało zbadać biologję tych szkodników w kraju. Dep. Rolnictwa zlecił Mokrzeckiemu zorga-

nizować na całym terenie Polski akcję zbadania much, do czego profesor przystąpił w r. 1924 (wiosna i lato), zapraszając do współpracy prof. L. Sitowskiego, prof. J. Prüffera, Dr. A. Krasuckiego, Dr. J. Ruszkowskiego i Dr. K. Strawińskiego. Praca owa częściowo została wykonana lecz z powodu wielu trudności czysto terytorjalnych oraz braku sił pomocniczych nie jest ukończona i trwa nadal kierowana przez Mokrzeckiego.

Ruchliwy i czynny organizator M. nie poprzestawał tylko na badaniach szkodników oraz walce z nimi; odczuwał on potrzebę stworzenia brakujących placówek ochrony roślin, stacji, któreby niosły pomoc ludności przy tępieniu szkodników. W tym celu przy każdej sposobności podkreślał potrzebę stworzenia takich placówek, jak również konieczności kształcenia młodzieży w dziedzinie entomologii. By podnieść poziom wiedzy entomologicznej wśród osób pracujących na stacjach doświadczalno-rolniczych, Mokrzecki przyjmował udział w organizacji kursów entomologiczno-fitopatologicznych w r. 1926 i był ich kierownikiem.

Od r. 1923 jest prof. Mokrzecki presem Polskiego Związku Entomologicznego, zaś w r. 1926 na Zjeździe Anatomów i Zoologów Polski został powołany na wiceprezesa Pol. Tow. Anatomiczno-Zoologicznego; w roku bieżącym (w lutym) jako prezes Komitetu Ochrony roślin zorganizował zjazd (konferencję) entomologów stosowanych. Ostatnio powołała go na swego członka Czechosłowacka Akademia Rolnictwa. Poza to jest on członkiem honorowym „American Association of Economic Entomologists” oraz członkiem Instytutu Leśnego w Petersburgu.

Z przeszło 235 prac prof. Z. Mokrzeckiego większość jest poświęcona biologii owadów. Spis tych prac, zebrany przez inż. Nowickiego podany jest w niniejszym Nr-ze Pol. Pisma Entom.

Najważniejszym jednak dorobkiem naukowym, który otwiera nowe tory w dziedzinie fitopatologii, jest sposób leczenia roślin zapomocą wewnętrznej terapii i pozakorzeniowego odżywiania. O owej niedocenionej jeszcze metodzie znany fizjolog-botanik, Akademik Prof. Dr. W. Pałladin pisał: „Zasadnicza idea Mokrzeckiego, podniesienie rezystencji drzewa zapomocą odżywiania pozakorzeniowego jest całkiem odmienną od idei jego poprzedników. Mokrzecki podszedł do drzewa z pokarmem, nie zaś z trucizną. I pomiędzy temi dwoma ideami leży cała prze-

paść. Idea Mokrzeckiego szeroka, ciekawa i życiowa wyjaśnia samoistość jego prac i całego kierunku naukowego". Z. Mokrzecki na Wszzechrosyjskiej Wystawie Aklimatyzacji Roślin otrzymał pierwszą nagrodę: złoty medal Min. Roln. Obecnie na ową metodę zwrócili uwagę Niemcy: Dr. Müller (Innere Therapie der Pflanzen. Frankfurt a M. 1927), oraz Amerykanie, jak znakomity fitopatolog Erwin Smith (Bureau of Plant Industry), Dr. C. Lipmann i Dr. Bennett (Uniwersytet Kalifornijski).

### Résumé.

Le Professeur Zygmunt Atanazy Mokrzecki.

Esquisse biographique.

(A l'occasion du 35-ème anniversaire de son travail scientifique).

*Le monde des insectes — c'est un facteur puissant qui a une influence sur la vie végétale de la terre.*

*Prof. Sigismund Mokrzecki.*

Né le 2 mai 1865 dans le bien de son père, „Dzitryki“, district de Lida, territoire de Wilno, fils d'Alexandre et de Camille (née Narbut-Maszevska). A achevé les études moyennes à Wilno, et plus tard l'Institut Forestier à St. Pétersbourg (1890), où il étudia l'entomologie chez le prof. Chołodkowski; ayant fini les études à l'Institut il étudia la zoologie et l'entomologie à l'Université de Kharkov chez les professeurs A. Brandt, V. Reinhardt et autres. En 1892 il commença son travail par un traité scientifique: Description des forêts de pin du district Iziun, gouv. Kharkov en rapport avec l'invasion de *Gastropacha pini* L.

En 1893 le Zemstvo Taurique, forcé par les invasions des insectes nuisibles, avait créé la position d'entomologiste gouvernemental, première en Russie. Z. Mokrzecki occupa cette place, où il resta durant 25 années. Z. Mokrzecki fut le premier, qui introduisit en Crimée toutes les méthodes américaines, employées pour combattre les insectes nuisibles et appliqua ces méthodes aux conditions locales. Les résultats de ce travail difficile ont été visibles déjà après quelques années. C'est en Crimée, que naquit l'idée de la protection des plantes contre les dégâts

et qu'elle trouva sa réalisation. Des places analogues furent créés à Cherson (prof. Paczowski), à Kiev, Kharkov etc., couvrant ainsi toute la Russie. Avant la guerre mondiale existaient 55 institutions entomo-phytopathologiques, tandis que maintenant le nombre atteint déjà plus de 100.

Le dr. L. O. Howard, le célèbre entomologiste américain (Washington), qui a visité la Crimée en 1907, écrivait en même temps: Mokrzecki is the director of the Museum of natural history in Simferopol, an institution which he has built up by his own labors. He has conducted many investigations in economic entomology and has published a number of papers of value. Entirely through his influence the Crimea, a most fertile country, in which great attention is devoted to fruit growing, was perhaps the earliest locality in Europe where American ideas in economic entomology were introduced. It was most interesting to walk, as I did on several occasions, through enormous orchards and see everywhere American spraying machinery, and see the crops in as good condition as they could possibly be found in the most up-to-date region in the United States (L. O. Howard. The recent progress and present conditions of economic Entomology. The Seventh International Zoölogical Congress. Boston Meeting, August 19—24. 1907.).

Parallelement au travail expérimental et investigatif, qui s'étendait sur le pays entier depuis la rive gauche du Dniepre jusqu'aux pieds du Tchatyr Dag et depuis Dniepre jusqu'à la mer d'Azov, S. Mokrzecki accumula activement les spécimens intéressants de la faune criméenne, de la flore, ainsi que des objets géologiques et minéralogiques en créant graduellement le Musée d'Histoire Naturelle. Ce Musée contenant beaucoup d'espèces des mammifères et d'oiseaux, de reptiles, de poissons, de nombreuses collections d'insectes, ainsi que d'intéressants exemplaires paléontologiques, minéraux et herbaires, avait eu pour but plusieurs problèmes: 1) La popularisation de la connaissance de la nature locale; 2) l'étude scientifique des matériaux; 3) les investigations, particulièrement dans le domaine d'entomologie. De nombreux naturalistes arrivaient chaque année au Musée et c'était vraiment une station pour les recherches des steppes criméennes. Pendant 25 années pas moins de 100 savants sont



sortis des laboratoires du Musée durant la direction du prof. Mokrzecki et occupent maintenant des positions éminentes.

Aujourd'hui encore après les orage de la grande guerre et de la révolution russe, quand beaucoup d'institutions scientifiques sont anéanties, nous lisons dans le „Bull. de la Soc. des Naturalistes et des Amis de la Nature en Crimée“ (VIII, 1926, p. 149) les mots suivants sur le Musée d'Histoire Naturelle à Simféropol: „Quoique le Musée ait perdu le caractère d'un centre investigatif et scientifique, et que la vie créatrice soit éteinte, néanmoins il reste un des meilleurs Musées en USRS“. Le Musée en question est en possession d'une longue série de types des espèces nouvelles de vertébrés, insectes etc., qui furent réunies par Z. Mokrzecki et par ses collaborateurs.

En 1910 Z. M. initia et organisa la Société des Naturalistes et des Amis de la Nature en Crimée; il fut élu président et rédacteur des „Bulletins“ de la même Société. Là on faisait sur la Crimée des travaux physiographiques, basés en grande part sur les spécimens conservés au Musée.

L'horticulture et la viticulture jouent un rôle important dans la vie économique de la péninsule, quoique ayant trop peu des bases scientifiques et expérimentales, par conséquent Z. M., connaissant bien les conditions locales, présenta au Ministère d'Agriculture un projet concernant la nécessité de fonder une Station de pomologie expérimentale. Ce projet fut soutenu par la Société d'Horticulture à Symphéropol, ainsi que par le „Zemstwo“ de la territoire Taurique et fut ratifié par le „Douma“ d'État en 1912.

En 1913 Z. M. entreprit l'organisation de la dite Station dans le jardin et le palais achetés chez le Prince de Voroncov. La Station contenait des laboratoires: pomologique, chimique, entomologique, phytopathologique, de météorologie horticole, ainsi qu'un jardin d'acclimatisation et une école horticole.

Il prit part dans l'organisation de l'Université Taurique (1916—17), fut élu professeur de la même et fonda le laboratoire entomologique.

En 1917 au commencement de la révolution russe Z. M. organisa en compagnie du Prof. Kuzniecov l'Associaton Scientifique de la Tauride qui avait pour but de protéger les institutions scientifiques contre le fléau, et le travail commun selon le programme d'activité des institutions particulières, l'assistance

mutuelle et l'organisation des Congrès scientifiques des représentants des institutions en question. Z. M. fut élu président du Bureau exécutif de l'Assotiation. A cette Assotiation se joignirent plus de 50 institutions (p. ex.: l'Université Taurique, la Station biologique marine, la Station centrale de météorologie marine, divers Musées d'Histoire Naturelle et d'Archéologie etc.). Pendant environ 4 années Z. M. travaillant dans le Bureau, convoqua 5 Congrès scientifiques. Le dernier Congrès fut clos le 28. X. 1920 c'est à dire un jour avant son départ de la Crimée.

Son activité fut couronnée par son élection comme membre de l'Institut Forestier à St. Pétersbourg.

Arrivé à Constantinople Z. M. fut invité en Amérique, en Serbie et en Bulgarie et en 1921 il occupa la position d'entomologiste du gouvernement de Bulgarie où il s'occupa spécialement des recherches des roses oléagineuses, ainsi de propagation des méthodes nouvelles de la lutte contre les insectes nuisibles.

A la fin de la même année il revint dans son pays natal, invité par l'École Supérieure d'Agriculture à Warszawa où on lui proposa la chaire d'entomologie et de protection des forêts. Après quelques mois consacrés à l'organisation M. procéda à des travaux d'observation sur les dégâts causés par les insectes en Pologne. Le Departement Forestier du Ministère d'Agriculture le nomma expert dans les affaires de la protection des forêts. En 1922 la *Plusia gamma* causa de grands dégâts sur les cultures de lin dans les environs de Wilno; Z. M. publia un travail resultant des recherches sur la biologie de l'insect en question.

La *Panolis flammea*, qui fit sa apparition dans les forêts de pins en Poméranie en 1924—25, força Z. M. à procéder à de nouvelles recherches et à employer de nouvelles méthodes (comme p. ex. poudres vénéneuses jetées des aéroplans); M. dirigea l'action et rédigea un long exposé sur cet insect (monographie) qui sera publié prochainement. L'invasion des mouches céréales en 1923—25 menaçait la récolte des champs. Les recherches nécessaires pour lutter avec efficacité furent faites par Z. M. à qui le Departement d'Agriculture confia toute l'organisation.

Sentant la nécessité de former une nouvelle génération d'entomologistes, il souligna le besoin d'une station expérimentale

et organisa des cours entomo-phytopathologiques en 1926. Z. M. est depuis 1923 président de la Société Polonaise des Entomologistes et depuis 1926 vice-président de la Société Anatomozologique Polonais; il convoqua un Congrès des entomologistes de la branche appliqué comme président de la Comitée de protection des plantes.

En outre Z. M. fonda à Skierniewice les laboratoires d'entomologie et de protection des forêts, ainsi qu'un Musée aux riches collections. Dans 3 facultés il donna des cours d'entomologie et de protection des forêts.

Cependant la plus importante invention scientifique qui ouvre des chemins nouveaux dans la domaine de phytopathologie est la méthode de cure des plantes au moyen de la thérapie interne et de la nutrition extraracinaire. Le célèbre physiologiste le prof. Dr. V. Paładin écrivit sur cette méthode encore peu appréciée: „L'idée principale de Mokrzecki, l'augmentation de la résistance de l'arbre au moyen de la nutrition extraracinaire est tout à fait différente des celles de ses prédécesseurs. M. s'approche de l'arbre avec la nourriture et non avec le poison. L'idée de M. intéressante, large et d'actualité, montre l'originalité de ses travaux et de sa voie scientifique“. A l'exposition de l'Acclimatation des Plantes en Russie M. reçut du Ministère d'Agriculture le 1-ier prix (médaille d'or). Dans le temps dernier la méthode en question attira l'attention d'Amérique (Dr. Bennet), en Allemagne (Dr. Müller) et en Italie (Ferrari).

Ci-dessous est la liste de ses nombreuses publications.

## Spis publikacyj prof. Zygmunta A. Mokrzeckiego.

A list of publications of prof. Sigismond A. Mokrzecki.

Zestawil

† Inż. WŁADYSŁAW ŁOMNICKI.

(Ze wstępem przez inż. Ś. Nowickiego).

Podając spis prac prof. Z. Mokrzeckiego, zaznaczam, iż zestawiony on został przez ś. p. inż. W. Łomnickiego w celu opublikowania w „Słowniku Arachno-Entomologicznym“, który ma wyjść pod redakcją prof. E. Stranda (Ryga). Za główne źródło służył spis N. N. Bogdanowa-Katkowa „Russkaja Litiera-